

L'augment del consum il·lícit de metilfenidato: implicacions i riscos

Metilfenidato és un fàrmac estimulants del sistema nerviós central, àmpliament utilitzat en el tractament del trastorn per dèficit d'atenció i hiperactivitat (TDAH) i, en uns certs casos, per a la narcolèpsia. La seua eficàcia terapèutica es deu a la seua capacitat per a inhibir la recaptació de dos neurotransmissors clau: la dopamina i la noradrenalina. Este mecanisme augmenta la concentració d'estes substàncies en regions cerebrals associades amb l'atenció, la motivació i el control d'impulsos. Gràcies a estes propietats, metilfenidato millora la concentració, el sistema d'alerta i la capacitat d'autoregulació en persones amb TDAH (Methylphenidate - Referral | European Medicines Agency (EMA), 2009).

La prescripció de metilfenidato està aprovada en països com Espanya per a xiquets/es majors de sis anys, adolescents i, en menor mesura, adults/es amb TDAH (CIM FITXA TECNICA METILFENIDATO, 2023). En les últimes dècades, el TDAH ha passat de ser un trastorn infradiagnosticat a Espanya a reconéixer-se amb major freqüència tant en els xiquets/es com en adults/es. Un estudi a Castella i Lleó ja mostrava un augment de 15 vegades en el consum d'estos fàrmacs entre 1992 i 2009 (Treceño et al., 2012) amb un repunt marcat després de la introducció de formulacions d'alliberament prolongat en 2003. A nivell nacional, encara que falten dades públiques recents detallades, les autoritats sanitàries han detectat l'accelerat increment: a la fi de 2024, l'Agència Espanyola de Medicaments va informar de problemes de subministrament de metilfenidato d'alliberament prolongat per un augment inesperat de la demanda (un 12,6% de reducció d'existències) i va instar els laboratoris a augmentar la producció (Cabrera C., 2025). Esta escassetat temporal reflectix un increment en la demanda, a causa d'un major nombre de prescripcions, per damunt de l'esperat.

Malgrat la seua utilitat clínica comprovada, l'augment progressiu de les prescripcions de metilfenidato ha vingut acompanyat d'un fenomen preocupant: el seu ús indegut i

consum il·lícit per part de persones que no ho requerixen clínicament. L'aparició del metilfenidato en el mercat il·lícit és un senyal clar del seu desviament de l'ús mèdic cap a fins no terapèutics. Això ha sigut especialment comú entre adolescents, estudiants universitaris/es i adults/es joves, els qui recorren a este medicament amb la creença que els permetrà millorar el seu rendiment acadèmic, romandre desperts durant llargues jornades o, simplement, experimentar sensacions plaents similars a les d'altres drogues estimulants.

Este patró d'ús il·lícit no sols representa un problema legal i ètic, sinó també un risc important per a la salut. Les persones que consumixen metilfenidato sense prescripció solen desconéixer els seus possibles efectes adversos i subestimen la seua capacitat addictiva. L'acció de metilfenidato sobre el sistema dopaminèrgic, especialment en les vies associades amb la recompensa i la motivació, pot induir eufòria, la qual cosa porta al consum repetit i, en alguns casos, a una dependència psicològica i fisiològica (Cabrera C., 2025; Chiappini et al., 2024). L'abús del metilfenidato està especialment relacionat amb les formulacions d'acció ràpida que pot generar una sensació de "subidón". Alguns individus fins i tot modifiquen la forma farmacèutica del medicament (per exemple, triturant tauletes i aspirant-les per via intranasal) per a intensificar els seus efectes, la qual cosa incrementa dràsticament els riscos associats. Estos inclouen arrítmies cardíques, hipertensió, ansietat, paranoia, insomni, pèrdua d'apetit i, en casos extrems, episodis psicòtics o convulsions (Chiappini et al., 2024).

El consum d'estos estimulants s'associa amb un major risc de dependència i consum d'altres substàncies. Estudis científics han demostrat que quan es comencen a usar a edat primerenca s'incrementa la probabilitat de desenrotllar dependència. A més, s'ha observat que els consumidors/es de metilfenidato il·lícit solen presentar un ús elevat d'alcohol i drogues il·lícites, especialment cànnabis, sent fins a deu vegades més propensos/es a consumir-ho en comparació amb els qui no ho consumixen (Arria et al., 2018).

A Espanya, Metilfenidato destaca entre els 10 grups de fàrmacs més prescrits en 2023. A més, els xiquets entre 0 i 14 anys utilitzen 3 vegades més psicoestimulants que les xiquetes (Ministeri de Sanitat, 2023). Estudis recents han assenyalat que les taxes d'ús indegut de metilfenidato són variables, però notòriament elevades en uns certs grups poblacionals. Per exemple, s'ha estimat que entre un 5% i un 35% dels estudiants universitaris/es informen haver usat estimulants amb finalitats no mèdics almenys una vegada, sent el metilfenidato una de les substàncies més comunes. Els motius reportats inclouen millorar la memòria, augmentar l'energia, reduir la fatiga i, en alguns casos, simplement per a "sentir-se millor" o "experimentar efectes similars als de les amfetamines" (Arria et al., 2018).

A més del mal individual, el consum il·lícit de metilfenidato té implicacions socials. D'una banda, contribuïx a la banalització de l'ús de medicaments controlats, especialment entre jòvens, els qui poden desenrotllar una percepció errònia que estos fàrmacs són segurs simplement perquè es venen amb recepta. Per un altre, dificulta la disponibilitat del medicament per als qui realment el necessiten, i complica la labor mèdica i reguladora quant al control de prescripcions i vigilància de l'ús indegut. Enfront d'este escenari, és necessari adoptar un enfocament multifacètic. En primer lloc, s'han de reforçar les estratègies d'educació i conscienciació, tant en entorns educatius com en mitjans de comunicació, per a informar adequadament sobre els riscos de l'ús no mèdic d'estimulants. Així mateix, els professionals de la salut han de ser cautelosos en prescriure metilfenidato, avaluant acuradament el risc de desviament i proporcionant informació clara a pacients i famílies sobre la importància de seguir estrictament les indicacions mèdiques.

També és crucial establir mecanismes eficaços de control i seguiment de les prescripcions, així com polítiques que desincentiven l'emmagatzematge innecessari o el compartiment de medicaments entre persones.

IMATGE: Chat GPT 4.0.

Referències bibliogràfiques:

Arria, A. M., Geisner, I. M., Cimini, M. D., Kilmer, J. R., Caldeira, K. M., Barrall, A. L., Vincent, K. B., Fossos-Wong, N., Yeh, J.-C., Rhew, I., Lee, C. M., Subramaniam, G. A., Liu, D., & Larimer, M. E. (2018). Perceived academic benefit is associated with nonmedical prescription stimulant use among college students. *Addictive Behaviors*, 76, 27-33. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2017.07.013>

Cabrera C. (2025). Medicamentos sin receta y anfetaminas: El consumo silencioso en jóvenes para estudiar y afrontar el estrés | Salud y bienestar | EL PAÍS. <https://elpais.com/salud-y-bienestar/2025-03-28/medicamentos-sin-receta-y-anfetaminas-el-consumo-silencioso-en-jovenes-para-estudiar-y-afrontar-el-estres.html>

Chiappini, S., Gramuglia, P. D., Mosca, A., Cavallotto, C., Miuli, A., Corkery, J. M., Guirguis, A., Schifano, F., & Martinotti, G. (2024). Methylphenidate abuse and misuse in patients affected with a psychiatric disorder and a substance use disorder: A systematic review. *Frontiers in Psychiatry*, 15, 1508732. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2024.1508732>
CIMA: FICHA TECNICA METILFENIDATO SANDOZ 36 mg COMPRIMIDOS DE LIBERACION PROLONGADA EFG. (2023). https://cima.aemps.es/cima/dochtml/ft/75519/FT_75519.html

Methylphenidate—Referral | European Medicines Agency (EMA). (2009, enero 22). <https://www.ema.europa.eu/en/medicines/human/referrals/methylphenidate>

Perfil de utilización de medicamentos por edad y sexo (2023). Ministerio de Sanidad, Gobierno de España.

https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.sanidad.gob.es/estadEstudios/estadisticas/estadisticas/estMinisterio/SIAP/10Perfil_uso_medicamentos.pdf.

Treceño, C., Martín Arias, L. H., Sáinz, M., Salado, I., García Ortega, P., Velasco, V., Jimeno, N., Escudero, A., Velasco, A., & Carvajal, A. (2012). Trends in the consumption of attention deficit hyperactivity disorder medications in Castilla y León (Spain): Changes in the consumption pattern following the introduction of extended release methylphenidate. *Pharmacoepidemiology and Drug Safety*, 21(4), 435-441. <https://doi.org/10.1002/pds.2348>